

DOI: <https://www.doi.org/10.36719/2663-4619/76/113-117>

Cavid Məzahir oğlu Qurbanov
Azərbaycan Dövlət İqtisad Universiteti (UNEC)
magistrant
ja.gurbanov@gmail.com

AZƏRBAYCANDA İNNOVASIYA PROSESİNİN FORMALAŞMASININ SƏCİYYƏVİ XÜSUSİYYƏTLƏRİ

Xülasə

Müəssisələr üçün innovasiya, xərcləri minimuma endirmək, davamlı şəkildə gəlirliliyi artırmaq, keyfiyyətli standart məhsullar təqdim etmək və bütün idarəetmə proseslərini təkmilləşdirmək imkanı kimi izah edilə bilər. Bu mənada innovasiya, məhsullarda, istehsal proseslərində, marketing və təşkilati fəaliyyətlərdə innovasiya vasitəsilə kommertiya faydaları yaradan müəssisələrin fəaliyyətidir. Müəssisələrdəki əmək bölgüsündə innovasiyaların əhəmiyyəti hər gün daha da artmaqdadır. Qloballaşan dünyada yüksək həyat standartlarına çatan, yüksək gəlirlilik və iqtisadi inkişafı təmin etməklə yanaşı, yüksək rəqabət gücündən asılı olaraq innovasiya rəqabət üstünlüyünün əsas vasitəsi kimi qiymətləndirilir. Bu mənada innovasiya və davamlı dəyişiklik müəssisələrdə uğur əldə etmək üçün qaçılmaz zərurətə çevrilir.

Açar sözlər: *innovasiya, əmək bölgüsü, innovativ inkişaf, iqtisadi innovasiya*

Cavid Mazahir Qurbanov

Characteristics of formation of the innovation process in Azerbaijan

Abstract

For businesses, innovation can be explained as an opportunity to minimize costs, continuously increase profitability, provide quality standard products, and improve all management processes. In this sense, innovation is the activity of enterprises that generate commercial benefits through innovation in products, production processes, marketing and organizational activities. The importance of innovations in the division of labor in enterprises is growing every day. In a globalized world, innovation is seen as a key tool for competitive advantage, depending on its high competitiveness, while achieving high living standards, high profitability and economic development. In this sense, innovation and sustainable change become an inevitable necessity for enterprise success.

Keywords: *innovation, division of labor, innovative development, economic innovation*

Giriş

Hər bir müasir ölkədə dövlət milli iqtisadiyyatın inkişafında və fəaliyyətində mühüm rol oynayır. Bu gün praktiki olaraq dövlətdən asılı olmayan bir bazar iqtisadiyyatı təsəvvür etmək mümkün deyil. Belə bir makroiqtisadi sistem tarixdə heç vaxt olmamışdır. Bazar iqtisadiyyatına dövlətin müdaxiləsinin zəruriliyinin səbəbləri izah edildikdən sonra, dövlət qurumlarının iqtisadiyyatda əsas funksiyaları aydınlaşdırıldı və dövlətin konkret funksiyalarını və onların həyata keçirilmə mexanizmlərini daha dəqiq təhlil etmək lazımdır. Bununla birlikdə, qloballaşma proseslərinin təsiri altında milli iqtisadiyyatın fəaliyyətində baş verən son dəyişiklikləri nəzərə almaq və yeni tələblərin təsiri altında dövlətlərin böyük qruplarında institusional sistemlərin çevrilməsinin yüksək dinamizmini başa düşmək lazımdır (Tağıyev A.H., 2012: 56).

Ötən əsrin 90-cı illərində müstəqillik əldə etmiş Azərbaycanın demokratik cəmiyyəti bazar iqtisadiyyatına keçid dövrünün tələblərinə uyğunlaşmağa başlamışdır, milli iqtisadiyyat hər cəhətdən dünya iqtisadiyyatına inteqrasiya etmiş və bu gün də yüksək səviyyədə inkişaf səviyyəsinə doğru irəliləməkdədir. Son illər ərzində ölkə ərazisində iqtisadiyyatın daha da inkişaf etdirilməsi, güclü sənaye potensialının yaranması və əhalinin məşğulluq səviyyəsinin yüksəldilməsi üçün əsas ola biləcək güclü istehsal və sosial infrastruktur yaradılmışdır. Bütün ölkə üzrə məhsuldar qüvvələrin gələcək inkişafında hərəkətverici qüvvə kimi qəbul edilən güclü enerji sistemi qurmuşdur. Azərbaycan Respublikasının müstəqillik əldə etdiyi dövrdə onun iqtisadiyyatı elm, təhsil, səhiyyə, tikinti, nəqliyyat, rabitə və sosial

infrastruktur, sənaye istehsalı və qeyri-istehsal sahələrindən, o cümlədən kənd təsərrüfatı istehsal infrastrukturunu kimi iri sahə və komplekslərdən ibarət olmuşdur (Hüseynov, 1998: 324).

İnnovasiya və innovativ inkişaf

İnnovasiya, məhsulun/xidmətin yeni keyfiyyətlər əldə etməsinə və inkişaf etməsinə imkan verən təcrübələrə aiddir. Bir çox növə sahib olan innovasiya, əsasən uğur qazanmağı və dəyər əldə etməyi hədəfləyir. Bir işin innovativ planlaşdırılması, hədəf auditoriyasına yeni keyfiyyətlərlə müraciət etmək deməkdir. Yenilikçi düşüncə, yeni fikirləri planlaşdırma mərhələsində qiymətləndirir və araşdırmaların məhsulla orijinal şəkildə uyğun olmasını təmin edir.

İnnovasiyanın bir çox növü olsa da, ən məşhur innovasiya növlərinə məhsul, xidmət, marketinq və təşkilati innovasiya daxildir. Bütün innovativ fəaliyyətlərin əsas məqsədi məhsula və ya xidmətə yeni keyfiyyətlər gətirmək və bu keyfiyyətləri uğurla inkişaf etdirməkdir. SWOT analizi kimi, innovasiya da şirkətlərin zaman zaman etdikləri və bazarda mövqelərini daha da artırmağı hədəflədikləri bir strategiya olaraq ifadə edilə bilər (K.A.Şahbazov, M.H.Məmmədov, H.S. Həsənov, 2017: s. 71).

Bir şirkətin, qurumun və ya markanın inkişafı üçün fərqli strategiyalar mövcuddur. Sosial məsuliyyət layihələri, tədbirlərin təşkili, kampaniya lansmanları və sosial media mesajları kimi bir çox faktorlar əslində şirkətləri inkişaf etdirmək və dəyər qazanmaq cəhdləridir. İnnovasiyanın əsas məqsədi inkişaf etmək və daha uğurlu olmaq olduğundan, şirkətlər, qurumlar və markalar yeni xüsusiyyətlər əldə etmək istəyə bilərlər. İnnovasiyanın əhəmiyyəti, hədəf auditoriyanı rəqiblərindən fərqləndirərək yeni xüsusiyyətlərə yönəltməkdir. Fərqlər adi xüsusiyyətlər yerinə fərqli bir xüsusiyyətə malik məhsul görəndə daha çox inana bilərlər. Eyni şəkildə, məhsula yeni bir xüsusiyyət əlavə etməklə hədəf auditoriyanın da marağını çəkmə bilər. İnnovasiya hər hansı bir ölkə üçün davamlı artım, sosial rifah və ya artan iş imkanları mənasına gəldiyindən, yenilik üçün lazımi sahənin yaradılması dövlətlər üçün birinci prioritet hesab olunur. Bunun üçün müvəffəqiyyətlə işləyən bir mexanizmin qurulması və təsirli innovasiya siyasətinin hazırlanması və həyata keçirilməsi tələb olunur.

İnnovasiyada sistem yanaşması həm bilik istehsalını, həm də yayılmasını əhatə etdiyindən, siyasətin əsas istiqaməti qurumlar arasındakı qarşılıqlı əlaqəyə əsaslanır. 'Milli innovasiya sistemi', qeyd olunan bütün qurumları və aralarındakı məlumat, tənzimləmə və maliyyə axınıni təyin edə bilən dinamik bir sistemdir.

İnnovativ düşüncə ilə iş yerləri dəyişikliyə və yeniliyə daha açıq ola bilər və nəticədə yaradıcılığa və yeni fikirlərə sərmayə qoymaq cəsarətinə sahib ola bilərlər. Yenilikçi fikir hər hansı bir işin inkişafını təmin edir. İnnovativ bir fikir, yeni fikirlər və problemləri həll etmək üçün yeni yollar tapmaq üçün yaradıcı problem həllinə əsaslanan düşünmə mexanizmidir.

Patentə və ixtiraya əsaslanan innovasiya, ümumiyyətlə radikal inovasiya adlandırılan yüksək səviyyəli yeniliklərdir. Mövcud olan bütün məhsul və proseslərdə kiçik, lakin yüksək təsirli əlavə və dəyişikliklərlə innovativ və yenilikçi məhsulların istehsalını həyata keçirmək mümkündür (K.A.Şahbazov, M.H.Məmmədov, H.S. Həsənov, 2007: s. 90).

Bu gün, məlumat və ünsiyyət resurslarının (internet, audio/video ünsiyyəti və s.) sürətli artımı, informasiyanın çox sürətlə yayılmasına səbəb olur ki, bu da texnologiyanın inkişafını həmişəkindən daha yüksək səviyyəyə çatdırır. Elmi inkişaf şirkətlərin kommersiya məhsullarında özünü göstərsə də, hər sahədə elmi irəliləyiş eyni məhsul və ya xidmətin texnoloji səviyyəsində əks olunur. Bu səviyyədə texnoloji rəqabətin olduğu bir bazar mühitində, şirkətlərin fəaliyyəti üçün istifadə etdikləri ən əhəmiyyətli güc, şirkət daxilində korporativ innovasiya mədəniyyətinin yaradılmasıdır. İnnovasiya, təbiətinə görə, inkişaf edən bazar ehtiyaclarından asılı olaraq dəyişikliyi tələb edir. Dəyişiklik istər fərdi, istər sosial, istərsə də təşkilati, özü ilə birlikdə müqaviməti formalaşdırır. Təşkilatda sağlam bir innovasiya prosesinin işləməsi üçün bu müqavimətin uyğun şəkildə hazırlanması lazımdır.

Müasir dövüdə sürətlə dəyişən texnologiyalar və inkişaf edən ekoloji şərait nəticəsində istehlakçı ehtiyacları da fərqlənir. Üstəlik, eyni məhsulların bazarda olması və istehlakçı seçimlərində ən uyğun, ən sürətli çatdırılma və ən yaxşı xidmət meyarlarının əhəmiyyətinin gündən-günə artması, fərqlənmə və ya innovasiya ehtiyacının gündən -günə artmasıdır. İnnovasiya, inkişaf etməkdə olan və sürətlə dəyişən dünyada biznes üçün rəqabət üstünlüyü təmin etməyin ən güclü yoludur. Uğurla yeniliklər edə bilən müəssisələr, təcrübələri ilə daha da güclü yollarına davam edə bilərlər.

Xülasə, innovasiya anlayışı Drucker (1985) tərəfindən sahibkarlıq vasitəsi və resurs təminatı yaradan və sərvət yaratmaq üçün yeni bir qabiliyyət yaradan bir sıra hərəkətlərin uğurlu nəticəsi olaraq

təyin edilmişdir. Digər tərəfdən, Porter (1990), innovasiyanı həm yeni texnologiyalarla, həm də rəqabətdən uzaq yeni bir bazar mövqeyi ilə nisbi üstünlük təmin edən yeni iş üsulları ilə əlaqələndirir. Damanpour (1991), innovasiyanı uyğunlaşma, inkişaf və yeni ideyaların əmələ gəlməsi prosesinin nəticəsi olaraq firmanın müvəffəqiyyətini təyin edən amillər olaraq təyin edir. Trott (2008), innovasiyanı, fikir istehsalı, texnologiyanın inkişafı, yeni və ya təkmilləşdirilmiş bir məhsulun istehsalı və marketinqi, istehsal prosesi və ya avadanlığı da daxil olmaqla bütün fəaliyyətlərin idarə olunması olaraq təyin edir.

Tərifə görə, innovasiya bazarda kommersiya uğuru qazanmalı olan bir prosesdir. Bu səbəbdən bazar araşdırmalarını əhatə etməyən, bazar tələblərini anlamayan və bazara uyğun olmayan yeniliklərin innovasiya dəyəri qazanması çətinidir. Firmalar innovasiya strategiyalarını təkcə bazar tələblərinə uyğun deyil, həm də gələcək ehtiyaclarını müəyyənləşdirmək və anlamaq üçün addımlar atmalıdır. Məlumat, texnologiya, iş planı və iqtisadi addımlarından birini və ya daha çoxunu əhatə etməyən tədqiqatların uğurlu bir yeniliyə çevrilməsi çox çətinidir. Şirkətlər əvvəllər texnologiyaya əsaslanan yeniliklərə daha çox diqqət yetirirdilərsə, bu gün imkanlar və bazara əsaslanan texnoloji infrastruktur tələb etməyən yeniliklərin dəyərini başa düşürlər. Bu gün idarəçilik dəstəyi olmayan və innovasiyalar üçün institusional quruluşlar daxilində resurs və boş vaxt olmayan layihələr yalnız ideyalar səviyyəsində qalmaq və ən yaxşı halda qismən inkişaf etmək təhlükəsi altındadır. Bu səbəbdən müəssisələrdə innovasiya prosesini uğurla həyata keçirmək və idarə etmək üçün bu prosesdə yaranan institusional maneələri aradan qaldırmaq lazımdır.

Azərbaycanda innovasiya proseslərinin formalaşması

20-ci əsrin 70-ci illərindən və XXI əsrin əvvəllərindən cəmiyyətin və dövlətin vəziyyətini səciyyələndirən əsas şərtlər sırasında sənayenin inkişaf səviyyəsi və iqtisadi təhlükəsizlik konsepsiyası mühüm yer tutmağa başladı. Ölkələr arasında iqtisadi münasibətlərin mürəkkəbləşməsi, təhlükəli xəstəliklərin yayılması, beynəlxalq terrorizmin genişlənməsi, transmilli şirkətlərin ölkələrin iqtisadi həyatına müdaxiləsi və s. kimi iqtisadiyyatın inkişafına təsir edən məsələlərin təhlillər göstərir ki, bu məsələlərin təsir dairəsinin azaldılması üçün beynəlxalq iqtisadi əlaqələrin genişlənməsi, yüksək texnologiyaların tətbiqi, maliyyə bazarlarının genişlənməsi əmtəə-pul həcmünün dinamik olaraq artmasına və buna görə də kapital axınının həcmünün artması iqtisadi inkişafa müsbət zəmin yaratmışdır. Həqiqətən də bütün bunlar kifayət qədər müsbət tendensiyalardır və iqtisadi artım səviyyəsinə müsbət təsir göstərməklə yanaşı, sənaye, biznes və özəl sektor və dövlət sektorunda risk və qeyri-müəyyən amillərin təsirini gücləndirir. Planetin bir hissəsində iqtisadi böhranın digər regionları və ölkələri də əhatə etməsi ölkələrin iqtisadi həyatında iqtisadi inteqrasiyanı tələb edir.

Azərbaycanda respublikanın müasir mərhələdə iqtisadi inkişafı sənayedə və milli iqtisadiyyatın digər sahələrində yeni texnologiya əsasında mümkündür ki, bu da strateji planlaşdırılmış sənayedə innovativ inkişaf proqramının seçilməsindən və sənayedə rəqabət yaradacaq məhsulların istehsalından asılıdır.

Dünya və ölkə iqtisadiyyatının inkişafına, səmərəliliyin artmasına nə qədər proses və hadisələr təsir etsə də, iqtisadiyyatın və sənayenin təkamül yolu ilə inkişafında texnoloji inkişaf xüsusi rol oynayır. Sənayedə texnoloji inkişaf bir proses kimi əsas tədqiqatlardan tutmuş yeni texniki-texnologiyaların dünya miqyasında mənimsənilməsinə qədər olan dövrü əhatə edir. Dünya ölkələrində sosial-iqtisadi inkişafın çox mühüm amili olan texnoloji inkişaf daha çox Azərbaycanda və Qərbi ədəbiyyatında innovasiya prosesi (yeniləşmə) anlayışı ilə bağlıdır.

Bəzi alimlərin fikrincə, innovasiya cəmiyyətdə, elmdə, texnologiyada, iqtisadiyyatda, işgüzar münasibətlərdə və idarəetmədə innovasiyaları, o cümlədən innovasiya ideyasının yarandığı andan onun istehsalçılara satışına qədər olan münasibətləri istehsal, mübadilə və istehlakı özündə birləşdirən mürəkkəb prosesdir. Digər yanaşmaya görə, innovasiya yalnız yeni məhsulda özünü göstərir və bundan başqa, yalnız istehlakçının innovasiyaya olan tələbatını ödəmək üçün formalaşan məhsul innovasiyaya nail olmaq üçün müxtəlif sosial, iqtisadi və texnoloji inkişafı özündə ehtiva edir (Qasımov F.H, Əliyev T.N, 2009: s. 37).

Sənaye obyektlərinin fəaliyyətində müasir iqtisadi və bazar mexanizmi əmək və maddi resurslardan daha səmərəli istifadəni zəruri edir. Azərbaycanda sənaye obyektlərində yaradılmış əlverişli biznes mühiti onların öz fəaliyyətlərində davamlı innovasiyaları və kənd təsərrüfatı müəssisələrində ən müasir istehsal üsullarından istifadə etməyi tələb edir. Sənaye müəssisələrində innovasiyalar əsasında

rəqabətqabiliyyətli məhsulların istehsalı üzrə innovasiya fəaliyyəti ümumiyyətlə iki yolla həyata keçirilir (Atakişiyev M., 2004: s. 36):

- Texnoloji inkişafda innovasiyaların yaradılması. Başqa sözlə, istehsalın texnologiyasını inkişaf etdirmək, texnikanı yeni texnoloji istehsal üsuluna uyğunlaşdırmaq və yeni texnologiyalardan tətbiq etmək tədbirləri;

- Yeni məhsulun istehsalında innovasiyaların yaradılması. Bu yolla keyfiyyət innovasiyası, yəni bazarın tələbinə cavab verən məhsulların istehsalında yenilik və texnoloji yeniliyin yaradılması ilə qarşılıqlı əlaqədə olan sistemi nəzərdə tutur.

Sənayedə innovasiya fəaliyyəti iqtisadi inkişafı və rəqabət qabiliyyətini təmin etmək məqsədilə yeni ideyaların, elmi biliklərin, texnologiya və məhsulların müxtəlif istehsal və idarəetmə sahələrində tətbiqidir. Müəssisədə innovasiya fəaliyyətinin nəticəsi kimi yeni və ya təkmilləşdirilmiş məhsul (iş, xidmət), texnoloji proses, o cümlədən ictimai münasibətlərin müxtəlif sahələrində institusional-texniki, maliyyə-iqtisadi və digər vasitələr hesab edilir. Çünki müasir istehsalatda elmi-texniki tərəqqinin nailiyyətləri innovasiyalar şəklində yayılır və onda öz əksini tapır. Eyni zamanda, elmi-texniki tərəqqinin nailiyyətlərinin istehsalatda və sosial sahədə tətbiqi üçün investisiya fəaliyyətinin digər forması kimi innovasiya fəaliyyəti də həyata keçirilə bilər. Azərbaycan sənayesində innovasiya fəaliyyətlərinə misal olaraq aşağıdakıları göstərə bilərik:

- İstehsalatda uzunmüddətli elmi və texnoloji proqramların həyata keçirilməsi;

- Sənayedə strukturun təkmilləşdirilməsi məqsədi ilə məhsuldar qüvvələrdə keyfiyyət dəyişikliklərinin aparılması üçün fundamental tədqiqatların maliyyələşdirilməsi;

- Prinsipcə yeni, iqtisadi növlərin işlənilməsi, hazırlanması, istehsalı, yayılması, tətbiqi və s.

Müasir şəraitdə Azərbaycan sənayesində və ümumilikdə Azərbaycan iqtisadiyyatında innovasiyaların həyata keçirilməsini zəruri edən amillərə aşağıdakı amilləri aid etmək olar (Mustafayev Ş.A., 2012: s. 51):

- Sənayedə inteqrasiya proseslərinin və iqtisadiyyatda qloballaşma proseslərinin genişləndirilməsi;

- Sənaye istehsalında daim artan rəqabət və resursların qıtlığı;

- Sənaye istehsalında müasir texnologiyaya marağın davamlı olaraq artması;

- Müasir dünyada elm və texnikanın paralel inkişafı və s. elə ki, bu amillər şirkətləri (qurumları) öz istehsal fəaliyyətlərində yeniliklər tətbiq etməyə məcbur edir.

Nəticə

Bu gün təşkilati effektivlik üçün innovasiyanın əhəmiyyəti geniş şəkildə qəbul edilir və bir təşkilatın dinamik iş mühitində müvəffəqiyyət qazanmasını təmin edən mühüm dəyərin işçilərinin yenilikçi davranışları olduğu düşünülür. Çünki innovasiyaların yaradılmasında təşkilatın hər bir üzvünün bilik payı böyük əhəmiyyət kəsb edir. Yenilikçi davranış, innovasiyanın müxtəlif mərhələlərində (məsələn, ideyanın yaradılması, koalisiya yaradılması, həyata keçirilməsi kimi) özünü göstərə bilər. Yeniliklərə başlamaq üçün işçilər imkanlar axtarmaq, performans fərqlərini müəyyən etmək və ya problemləri həll etməklə ideyalar yarada bilərlər. İcra mərhələsində işçilər təcrübə yönümlü davranışlar nümayiş etdirə və ya başqalarını ideyanın dəyərinə inandıra bilərlər. İşçilər həmçinin ideyanı inkişaf etdirmək, sınaqdan keçirmək və kommersiyalaşdırmaq üçün çox şey edə bilərlər. Bu baxımdan, innovativ iş davranışı işçilərin innovasiya prosesinə müsbət təsir göstərə biləcəyi bütün davranışları özündə cəmləşdirən çoxölçümlü, hərtərəfli bir quruluş kimi görülməlidir.

İnnovativ iş davranışını nəyin motivasiya etdiyini və ya aktivləşdirdiyini araşdırmaq da mühüm hesab olunur, çünki innovasiyanın əsasını ideya və ideyaları inkişaf etdirən, daşıyan, reaksiya verən və dəyişən insanlar təşkil edir. İşçidən iş mühitində yenilikçi iş davranışı sərgiləməsi gözləntiləri artdıqca bu davranışa təsir edən amillər ədəbiyyatda araşdırılmışdır. Yenilikçi davranış işçilərin yaradıcılığı ilə sıx bağlıdır; Buna görə də, yaradıcılıq innovativ davranışın bir hissəsi kimi nəzərdən keçirilə bilər, ən çox innovasiya prosesinin ilkin mərhələsində, problemlərin və ya performans fərqlərinin qavranıldığı və innovasiya ehtiyacına cavab olaraq ideyaların yarandığı yerlərdə görünür. Düşünülür ki, insanın öz şəxsi yaradıcılığına müsbət təsir göstərə bilən amillərdən biri onun öz vəzifəsinə daxili marağıdır. Məsələn, Tierney, Farmer və Graen (1999) işçilərin xüsusiyyətləri, liderlik xüsusiyyətləri və lider-üzv qarşılıqlı əlaqəsi arasında çox qatlı interaktiv yaradıcılıq modelini tədqiq etmişlər. Tədqiqat nəticəsində, yaradıcılıqla bağlı tapşırıqlardan istifadə edildikdə işçilərin yaradıcı nəticələri daha yüksək olur, daxili motivasiya yönümlü, innovativ koqnitiv üsluba malik liderlə işlədikdə işçilərin yaradıcılıq göstəriciləri

yüksəlir, yaradıcılığı artırır və hətta üslub daha innovativləşdikcə, yaradıcılığa müsbət təsirlər eksponent olaraq artır. Bu səbəbdən daxili maraq innovativ iş davranışının müəyyən edici amillərindən biri kimi qəbul edilmişdir.

Ədəbiyyat

1. Abbasovun A.B. ümumi redaktəsi ilə. Biznesin təşkili və idarə edilməsi/Dərslük. Bakı: İqtisad Universiteti || Nəşriyyatı, 2011
2. Akif Musayev. İnnovasiya iqtisadiyyatı və vergi stimullaşdırılması. Bakı 2014, s. 15
3. Atakişiyev M., Q.Süleymanov «İnnovasiya menecmenti», Bakı: Təfəkkür Nəşriyyatı, 2004
4. Elm və innovasiya, jurnalı 2009, №1
5. Əzizova G. Dövlətin investisiya-innovasiya siyasəti. Bakı : İqtisad Universiteti|| nəşriyyatı, 2012
6. Hüseynov T.Ə. Firmanın iqtisadiyyatı. Bakı: Səda|| nəşriyyatı, 2009
7. Qasimov F.H, Əliyev T.N Milli innovasiya sisteminin təşkili və idarə edilməsi. Elm və Təhsil-Bakı 2013
8. Qasimov F.H., Nəcəfov Z.M. İnnovasiyalar: yaranması, yayılması və inkişaf perspektivləri. Bakı: Elm, 2009. s. 231
9. Mustafayev Ş. İnkişafın Azərbaycan modelinin yaradıcısı. Bakı, 2012, 340 s.
10. Şahbazov K.A., M.H.Məmmədov, H.S. Həsənov. Menecment / Dərslük Bakı : Təhsil|| EİM, 2007
11. Tağıyev A.H.İnnovasiya (3 sayılı broşura). Bakı,Təknur Nəşriyyatı, 2012. s. 46
12. Tağıyev A.H.İnnovasiya (2 sayılı broşura). Bakı, Təknur,2012, s. 66
13. Yahudov X.M.. Müəssisənin iqtisadiyyatı, Bakı: Çıraq || nəşriyyatı, 2005
14. Alegre, J., Chiva, R. ve Lapiedra, R. (2009) Measuring Innovation in Long Product Development Cycle Industries: An insight in Biotechnology,|| Technology Analysis & Strategic Management
15. Gauntlett D.A. Insurance Coverage of Intellectual Property Assets, CCH Incorporated, 2013, 1512 p.
16. www.economy.gov.az
17. www.maliyye.gov.az
18. www.azstat.org
19. www.data.worldbank.org

Rəyçi: prof. H.Həsənov

Göndərilib: 16.02.2022

Qəbul edilib: 16.03.2022